

TEATEID JA SÜNDMUSI

TÜ usuteaduskonna juubelikonverents

2001. a sügisel täitus kümme aastat usuteaduskonna taasavamisest Tartu Ülikoolis. Seda tähtpäeva tähistati ühise rahvusvahelise konverentsiga, millest võttis osa teadlasi-kolleege ka Eesti Akadeemilisest Orientaalseltsist (EAO) ja Saksamaa Religiooniloo Uurimisseltsist (*Deutsche Religionsgeschichtliche Studiengesellschaft*). Viimati nimetatud organisatsiooniga oli see usuteaduskonnal juba arvult viies ühine Tartus peetud teadusüritus. Ka EAO-ga muutub koostöö üha tihedamaks.

Sidemed Saksamaa usundiloolastega ulatuvad 1992. aastasse, mil prof Kalle Kasemaa ja allakirjutanu kui TÜ toonane doktorant võtsid varalahkunud prof Alfred Rupp (1930-1993) kutsel osa Saksamaa Religiooniloo Uurimisseltsi 22. aastakonverentsist Saarbrückenis. Sellest ajast on tartlased esinenud selle maineka seltsi, mida rida aastaid on juhtinud prof Manfred Dietrich,¹ igal aastakonverentsil, olgu siis Münsteris, Heidelbergis, Mainzis, Nimwegenis või Landaus. K. Kasemaa ja T. Kulmar on alates 1996. a-st seltsi välisliikmed.

Prof Rupp pani ette hakata ühiseid sümposioone korraldama ka Tartus. Esimene nendest - "*Mensch und Religion*" (Inimene ja religioon)² - toimus juba 5.-7. no-

¹ Prof Manfred L. G. Dietrich valiti 31. mail 2002. a Tartu Ülikooli audoktoriks assürioloogia ja teoloogia alal.

² Materjalid publiteeritud: Manfred L. G. Dietrich, Hg., *Mitteilungen für Anthropologie und Religionsgeschichte* 8 (Münster: Ugarit-Verlag, 1994), 113-209.

vembril 1992. a. Väärt ettevõtmine muutus regulaarseks. Teine ühissümposion teemal “*Engel und Dämonen. Theologische, Anthropologische und Religionsgeschichtliche Aspekte des Guten und Bösen*” (Inglid ja deemonid. Hea ja kurja teoloogilised, antropoloogilised ja religiooniloolised probleemid)³ leidis aset 7.-8. aprillil 1995 ja kolmas teemal “*Religionen in einer sich ändernden Welt*” (Religioonid muutavas maailmas)⁴ 14.-15. novembril 1997. Neljas konverents, mis toimus 5.-6. novembril 1999, oli pühendatud saabuvale aastatuhandevahetusele ja selle üldteema oli “*Endzeiterwartungen und Endzeitvorstellungen in den verschiedenen Religionen*” (Maailmalõpuootused ja maailmalõpukujutlused eri religioonides)⁵. Tartu ühissümposioonide peakorraldajaks on olnud nende ridade autor.

Viies ühissümposion teemal “*Die Bedeutung der Religion für Gesellschaften in der Vergangenheit und Gegenwart*” (Religiooni tähendus ühiskondadele minevikus ja nüüdisajal), mis leidis aset TÜ Nõukogu saalis ja aulas 2.-3. novembril 2001, oli niisiis ka usuteaduskonna juubelikonverents. Ettekandeid peeti kokku 18.

Pärast TÜ usuteaduskonna dekaani prof Tõnu Lehtsaare avasõna ja Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi presidendi prof Tarmo Kulmari tervitust kuulati uurimusi Uue Testamendi ja kirikuloo alalt. Mag Ain Riistan

³ Materjalid publitseeritud: Manfred L. G. Dietrich, Hg., *Forschungen zur Anthropologie und Religionsgeschichte* 29 (Münster: Ugarit-Verlag, 1997), 1-190.

⁴ Materjalid publitseeritud: Manfred L. G. Dietrich, Hg., *Forschungen zur Anthropologie und Religionsgeschichte* 33 (Münster: Ugarit-Verlag, 1999), 1-161.

⁵ Materjalid publitseeritud: Manfred L. G. Dietrich, Hg., *Forschungen zur Anthropologie und Religionsgeschichte* 34 (Münster: Ugarit-Verlag, 2001), 1-221.

rääkis Mäejuhluse tähendusest kristlastele ja inimkonnale üldse kui nn “transtsendentsuse ebamugavast kohalolekust”. Mag Peeter Roosimaa kõneles “Wastse Testamendiga” seotud filoloogilistest ja tõkeloolistest probleemidest. Mag Andres Saumets keskendus 16. sajandi ristijatele kui etapile teel uusaegse süümevabaduse ja religioosse tolerantsuse suunas. Filosoofialitsentsiaat Tiina Vähi vaatles 17. sajandi nõiaprotsesse seoses eestlaste libahundiuskumustega. Dr Riho Altnurme käsitles Eesti luterliku kiriku ajalugu Nõukogude perioodil avaliku koostöö ja varjatud vastupanu kontekstis.

Järgmine ettekannete grupp käsitles religiooni probleemi vanaaja ajaloo vaatevinklist. Esimesed kolm tööd olid Ees-Aasia vanadest kultuuridest. Saksamaa juhtivaid assüriolooge, Münsteri ülikooli professor Manfred Dietrich analüüsis kiilkirjatekste, mis annavad teavet religiooni tähendusest Vana-Mesopotaamia ühiskondades. Samuti Münsterist pärit TÜ usuteaduskonna erakorraline professor Thomas Kämmerer uuris Lähis-Ida vanade ühiskondade religioosle tolerantsile osutavaid tekste. Egiptoloog mag Sergei Stadnikov vaatles nn “püha ajaloo” kui ajalootõlgitsuse ühe paradigma probleemi Jeruusalemma linna ajaloo näitel. Prof Tarmo Kulmar lahkas päikeseneitsite institutsiooni osa Peruu inkade riigi religioonis ja ühiskonnas.

Teise päeva esimene blokk keskendus religiooni ja teaduse vahekorra problemaatika mitmetele aspektidele. Mag Alar Helsteini ettekanne juhatas probleemi sisse, peatudes kristliku teoloogia pärandi ja moodsa teaduse arengujoonte mõjupunktidel. Järgmised kolm uurimust olid orientalistidelt-budoloogidelt, viimane sotsioloogia ajaloost. Mag Märt Läänemets vaatles bodhisatva-tee valimise võimalusi *Gandavyuhasutra* tekstis, keskendudes eriti *dharmadhatu* mõistele. Dr Linnart Mäll

analüüsis eri usundite pühakirjade (Bhagavadgītā, Lunyu, Matteuse evangeelium) ideestikku tema humanistlike baastekstide kontseptsiooni seisukohalt. Mag Andres Herkel näitas India mahajaana-budismi ja Vana-Kreeka pütagoorliku filosoofia varal usu ja teaduse, müüdi ja *logose* seoste võimalikkust eri kultuurides. Dr Henn Kääriku teema oli pühendatud ajaloo ja religiooni mõistete põimumisele Max Weberi religioonisotsioloogias.

Viimane ettekannete rühm oli religioonipedagogikast, -sotsioloogiast ja -psühholoogiast. Mag Lea Altnurme kõneles nn populaarreligiooni psühholoogilistest probleemidest. Mag Einike Pilli töö tutvustas noorte täisealiste väärtushinnangute ja unistuste uurimistulemusi ja sellega seotud juhendamisevajadust. Mag Pille Valk vaatles religiooniõpetust koolides läbi õpilaste, õpetajate ja koolijuhtide vaatenurkade. Prof Tõnu Lehtsaar käsitles võrdlevalt erinevaid sekulariseerumisteooriaid tänapäeva maailmas.

Lõppsõnaga esines Saksamaa Religiooniloo Uurimiseltsi esimees prof Manfred Dietrich, kes tunnistas kahepäevase huvitava ja mitmekülgse mõttevahetuse igati kordaläinuks ja toonitas vajadust Tartu Ülikooli usuteaduskonna ühissümposioone kindlasti jätkata. “Kohtumiseni Tartus 2003. aasta sügisel,” lõpetas ta.

Tarmo Kulmar

Akadeemilise Teoloogia Seltsi neljas üldkoosolek

Akadeemiliste usuteadlaste enamik kogunes vaigse nädala teisipäeval 2002. a korralist koosolekut pidama Tartu Kõrgema Usuteadusliku Seminari saali. Kokkutulnuid tervitas ja avapalvuse pidas Akadeemilise Teo-

loogia Seltsi (ATS) juhatuse senine esimees Randar Tasmuth. Koosoleku päevakord oli tagasivaatav, enamus punkte puudutas ATS-i tegevust möödunud 2001. aastal.

R. Tasmuth andis ülevaate seltsi juhatuse tegevusest ja otsustest. Kõneleja võis rõõmuga tõdeda, et ATS-i liikmete arv on kasvanud 52-ni. ATS ühendab teatavasti vähemalt magistrikraadiga teolooge ja on praegusel kujul asutatud 1999. a. Tegutsemise üheks eesmärgiks on püstitatud "Usuteadusliku Ajakirja" väljaandmine.

Aastakoosoleku järgmise teemana räägitigi ajakirjaga seonduvast, kokkuvõtte toimetuse kolleegiumi tööst tegi peatoimetaja Alar Laats. Tulevikku vaadates on eesmärgiks "Usuteadusliku Ajakirja" lülitamine rahvusvaheliselt tunnustatud eelretsenseeritavate väljaannete nimekirja. Ajakirja trükkimine ja toimetamine on üsna kulukas ettevõtmine, ja kuna teadusliku suunitlusega väljaanne end ise majandada ei suuda, siis on senised numbrid ilmunud ainult tänu lahkete annetajate toetusele.

Seoses liikmemaksude visa laekumisega otsustas üldkoosolek, et edaspidi saadetakse aasta jooksul ilmuvad 2 ajakirja vaid neile ATS-i liikmetele, kellel on liikmemaks (200 kr) jooksva aasta 1. juuniks tasutud.

Üldkoosolek kinnitas ka ATS-i 2001. a majandusaruande ja valis uued ametnikud. ATS-i revidendiks valiti taas mag Peeter Roosimaa.

ATS-i juhatusse kuuluvad:

esimees mag Ain Riistan

aseesimees lic Randar Tasmuth

laekur mag Vallo Ehasalu

sekretär lic Tiina Vähi

liige *ex officio*, "Usuteadusliku Ajakirja" peatoimetaja dr Alar Laats

"Usuteadusliku Ajakirja" toimetuse kolleegiumisse valiti:

dr Alar Laats
dr Tarmo Kulmar
dr Urmas Petti
dr Riho Altnurme
mag Ingmar Kurg
mag Marko Tiitus

Pärast koosoleku administratiivset osa kuulati ATS-i liikme mag Toivo Pilli ettekannet teemal "EEKB liit nõukogude ajastul: kohandumisest ja vaikelust tärkava aktiivsuseni". Esitatu tekitas kuulajates palju küsimusi ja ärgitas elavale mõttevahetusele. Tulevikus loodab "Usuteaduslik Ajakiri" oma lehekülgedel T. Pilli ettekannet kajastada.

ATS-i järgmine üldkoosolek toimub 15. aprillil 2003. a Tallinnas, kutsujaks-vastuvõtjaks saab seekord olema EELK Usuteaduse Instituut.

Aira Vösa

UUDISEID EESTI KIRIKULOOST

Eesti Kirikuloo Selts viieaastane

23. mail 1997 loodi Eesti Kirikuloo Selts pärast ühte kirikuloo-teemalist ettekandekoosolekut asjahuviliste initsiatiivil. Mõte seltsi loomisest (ja vastav toimkond) oli pärit 1996. a toimunud Eesti-Soome ühiskonverentsilt "Eesti kirikulugu". Seltsi juhatusse valiti loomisel Riho Altnurme, Riho Saard, Pille Valk, Toivo Pilli, Veiko Vihuri, Edakai Simmermann ja Margit Nirgi, kes on jäänud tänaseni seltsi tegevuse suunajateks. Möödunud viie aasta jooksul on selts jõudnud pidada rea ettekan-

dekoosolekuid ja kaks suuremat konverentsi – Johan Kõpp 125 (1999) ja Eesti kirikulugu viimasel aastatuhandel (2001). Mõlema konverentsi ettekannetest on koostatud ka kogumikud. Seltsi algusaastail andsid liikmeile jooksva ülevaate kirikuloo-uudistest seltsi infolehed, nüüd peaks selle ülesande üle võtma internet – koduleht www.ekls.ee on täiendamisel. Sealt on võimalik leida ka üksikasjalikum ülevaade seltsi esialgu veel lühikesest ajaloo. Eesti Kirikuloo Selts on avatud uutele liikmetele, nende ideedele ning aktiivsele kaasalöömisele!

Eesti kiriku- ja religiooniloo uurimisgrupp

Eesti kiriku- ja religiooniajaloo uurimisgrupp (EKRU) on loodud usuteaduskonna kirikuloo õppetooli juurde dekaani korraldusega 10. novembril 2001, juhatajaks määrati erakorraline vanemteadur dr Riho Altnurme. EKRU tegeleb kristliku religiooni uurimisega praeguse Eesti territooriumil läbi ajaloo ja kaasajal. Uurimisobjektideks on religioossete ühenduste (kirikute) tegevus, teoloogilise mõtte ajalugu ja üksikisikute religioosus. Uurimismeetodid on erinevad, eelkõige kirikualooline, mõttelooline, religioonisotsioloogiline, religioonipsühholoogiline jt. Konkreetset uurimissuunad kujundatakse teadusprojektideks. Tehakse aktiivset koostööd teiste kiriku- ja religiooniloo uurijatega Eestis ja väljaspool Eestit. Täpsem info on leitav internetist: <http://www.ut.ee/us/ekru.shtml>

Uusi projekte Eesti kirikuloost

EKRU lähtub kirikuloo uurimisel kolmest suuremast uurimissuunast, mida teostatakse projektide kaudu:

- 1) kirik poliitikas ja ühiskonnas – *Churches and European Integration*
- 2) kiriku idee – Eesti teoloogilise mõtlemise ajalugu
- 3) inimene kirikus – kirikuliikmete ja vaimulike elulood

Kaks esimest projekti on küllalt värsked, seetõttu on kohane neid siinkohal pisut tutvustada.

Churches and European Integration (Kirikud ja Euroopa integratsioon) on Euroopa Komisjoni poolt finantseeritav rahvusvaheline uurimisprojekt, kus osalevad teadlased Lundi, Glasgow, Tartu, Münsteri ja Helsingi ülikoolidest (viimase juhtimisel). Läbi üheksa alateema püütakse välja selgitada kirikute rolli Euroopa integreerumisprotsessis viimase poole sajandi jooksul ning anda juhiseid tänapäeva poliitikuile ja kirikutegelestele kirikute aktiivsemaks kaasamiseks ühiskonnaellu. Oluline rõhuasetus on Euroopa vaatlemisel ühe tervikuna – kuigi paratamatult alustatakse eraldi üksikuurimustest Ida- ja Lääne-Euroopa kohta. Tartu töögrupi (Riho ja Lea Altnurme) osaks on vaadelda Eesti kirikutegelaste poliitilist tegevust ning Eesti kirikute kontakte Läänemaailmaga ja selle kaudu näidata üldist olukorda tollases Ida-Euroopas. Projekt kestab 2001-2004, sellega saab lähemalt tutvuda internetis: <http://www.helsinki.fi/teol/khl/cei/>

Eesti teoloogilise mõtlemise ajalugu on Eesti Teadusfondi poolt finantseeritav uurimisprojekt, kus osalevad lisaks siinkirjutajast grandihoidjale põhitäitjatena Marju Lepajõe, Urmas Petti, Andres Saumets, Riho Saard ja Andres Gross. Projektis lähtutakse mitte niivõrd rahvuslikust, kuivõrd maiskondlikust printsiibist – uuritakse teoloogilise mõtte arengut tänase Eesti territooriumil, see tähendab eelkõige saksa ja eesti rahvusest teoloogide loomingut. Üheks peamiseks uurimisüles-

andeks ongi leida rahvusteülene kontinuiteet siinses teoloogias (või tõestada selle puudumist). Kas võib rääkida mingist erilisest Eesti teoloogiast oma autohtoonses arenguloos või on tegemist vaid välismõjude vastuvõtmisega? Milline on Eestis viljeletud teoloogia asukoht üldises teoloogia ja ka teadusloolises arengus laiemalt? Projekti teostamiseks ette nähtud nelja aasta jooksul (2002-2005) veel kõikehõlmava ülevaateni Eesti teoloogiast jõuda ei loodeta, tegemist on pilootprojektiga. Valmis peaksid saama edasiseks uurimistööks vajalik raamistik, ülevaade olulisematest perioodidest Eesti teoloogias ning ka mitmed üksikkäsitlused silmapaistvamatest teoloogidest. Projektisiselt on uurimisteedad ja kureeritavad sajandid jaotatud vastavalt põhitäitjate huvidele. Aktiivselt kaasatakse üliõpilasi (eriti kraadiõppureid).

Riho Altnurme

TÄIENDUS

“Usuteadusliku Ajakirja” numbris 2/2001 ilmunud autorite tutvustusest on välja jäänud **Veiko Vihuri** teaduslik kvalifikatsioon: Master of Arts in Theological Research, University of Durham, 2000.

Vabandame!